

JÖNKÖPING UNIVERSITY

*School of Education and
Communication*

Mellan två kulturer

Några gymnasieelever med invandrarbakgrunds livsvärld

Kurs: Religionsvetenskap för ämneslärare, 61 – 90 hp

Författare: Merna Korkies Toma

Handledare: Rickard Lagervall

Examinator: Jennie Ahlgren

Jönköping: VT19

Abstract

The aim of this study is to investigate immigrant students' attitude towards religion in the Swedish upper secondary school. A qualitative method is applied using semi-structured interviews. Five students with an immigrant background were interviewed for this study and the data was analysed using a hermeneutic approach. The results show that students with immigrant background have a positive attitude towards religion. The majority of the participants in this study practice religion in their day to day lives. The most influential factors were family and friends, whereas media is not mentioned as an influential factor among the participants. In examining the most influential factors it was found that the majority of the participants have a positive attitude due to family and friends. In conclusion, according to the students' perspectives, parents and friends do impact on their attitudes regarding religion.

Nyckelord: Gymnasieelever, Invandrarbakgrund, Religion, Kultur, Familj, Vänner

Antal sidor: 21

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Syfte och frågeställningar.....	2
Metod och genomförande.....	2
Avgränsningar	3
Teori och tidigare forskning.....	5
Bakgrund	6
Intervjuresultat	8
Elissa	8
Isabella	9
Elias	11
Yasmin	12
Ninwe	14
Analys och diskussion.....	16
Avslutning	19
Referenslista.....	20
Bilagor	21

Inledning

Under 1980 och 1990-talet blev det svenska samhället alltmer mångkulturellt. Berglund (2017, s. 529) diskuterar att den ökade mångfalden återspeglas i kursplanen för religion och utbildning. Läroplanen 1994 presenterade värderingar som frihet, jämställdhet och solidaritet. Dessa ovannämnda värderingar blev därmed skolans grundläggande värderingar (Berglund, 2017, s. 529). Religiös pluralism betraktas som positiv i den avsikten att alla har möjlighet för att välja sitt eget liv (Jozsa & Friederici, 2008; i Kittelmann, 2015, s. 53). Däremot framgår det i en studie utförd av Kittelmann (2016; i Berglund, 2017, s. 530) att en icke-religiös och ateistisk inställning ansågs som en vanlig inställning till religion, medan det att vara religiös betraktades som problematiskt i relation till att vara en modern, rationell och självständigt tänkande människa.

Despite the secular (not favouring any specific religion or world view), but not secularistic (favouring a world view where religion should be kept in the private sphere) outlook of the Swedish school system, studies have shown that religion is often associated with a historic time when people did not know better – that religion might have had an important role in former times, but modern people do not need it anymore. (Berglund, 2017, s. 530)

Kittelmann (2015, s. 54) berättar att diskussioner om religion i skolan handlar mer om andra människors religionstillhörighet. Likaledes hävdar Lövheim och Bromander (2012; i Kittelmann, 2015, s. 54) att religion inte är en viktig del av de ungas liv jämfört med andra saker och att vara religiös inte anses särskilt ”kul” men snarare föråldrat (von Brömssen, 2009, 2012; i Kittelmann, 2015, s. 54). Majoriteten av svenska ungdomar anser sig själva icke-religiösa (60%), medan 32% anser sig själva tillhöra en kristen tradition och 6% en muslimsk tradition (Lövheim & Bromander, 2012; Sjöborg, 2012; i Kittelmann, 2015, s. 54). Det finns en skarp distinktion mellan hur de troende ser på religion jämfört med de som inte är troende enligt Kittelmann (2015, s. 54). Hon hävdar även att migration och etnicitet verkar vara en vital faktor för att förstå skillnaden på hur ungdomar tänker och uppfattar religion. Vidare i en undersökning presenterad av von Brömssen (2003; i Kittelmann, 2015, s. 54) framgår det att

Religion was attributed to the “Ethnic Other” by pupils born in Sweden, who had parents born in Sweden, while they mainly associated being Swedish with having no religion. To pupils born outside Sweden or with a parent born outside Sweden, religion to a higher degree entailed part of their identity. These imaginaries in these different groups contributed to a situation in school where pupils with different backgrounds, self-perceptions and views of religion “met without meeting” and reinforced prejudices and stereotypical images of “the Other”.

Som blivande religionslärare anser jag, att det är relevant att få inblick i några gymnasieelever med invandrabakgrunds livsvärld i ett samhälle som är uppbyggt på kristna värderingar, men där största delen av unga svenskar identifierar sig själva som icke-religiösa. Begreppet livsvärld i denna studie förstås som allt som utgör livet för den enskilda människan.

Första delen av denna uppsats presenterar metod och genomförande, teori och tidigare forskning samt bakgrund. Den andra delen presenterar resultat, diskussion och analys, avslutning, referenslista och bilaga.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att få inblick i några gymnasieelever med invandrabakgrunds livsvärld. För att fördjupa mig inom ämnet och fullfölja mitt syfte vill jag undersöka följande frågor:

- Hur förhåller gymnasieelever med invandrabakgrund sig till religion?
- Vilket inflytande har föräldrar och vänner på deras religionstillhörighet?

Metod och genomförande

I denna del av uppsatsen presenteras metoden som kommer att tillämpas för denna studie, urval och genomförande.

Kvalitativ metod tillämpas i denna studie, där jag genom tio semistrukturerade intervjufrågor ska intervju gymnasieelever med invandrabakgrund för att få svar på mitt syfte. Uppsatsen har även en hermeneutisk ansats, vilket betyder att jag genom respondenternas svar ska försöka att tolka och förstå deras livsvärld. Kvale och Brinkmann (2014, s. 41) hävdar att syftet med den kvalitativa forskningsintervjun är att ”förstå ämnen från den levda vardagsvärlden ur den intervjuades eget perspektiv”. Grenholm (2006, s. 142 - 143) diskuterar även att intervjuer ger oss möjlighet att nå djupare förståelse av forskningspersonernas uppfattningar. Genom uppföljningsfrågor får respondenten möjligheten för att utveckla och förtydliga sina åsikter och perspektiv (Grenholm, 2006, s. 142 - 143).

Jag har kontaktat flera religionslärare för att komma i kontakt med elever med invandrabakgrund. Religionslärarna informerades om studiens syfte och att jag söker elever med invandrabakgrund från Mellanöstern. Lärarna visste inte vilken bakgrund eleverna har, därför fick jag godkännande att

presentera mig själv och min studie under deras lektioner i religionskunskap. Efter en kort presentation av min studie frågade jag om någon i klassen vill delta i undersökningen. Jag pratade med de som räckte upp handen och berättade för dem att jag vill undersöka vilket förhållningssätt elever med invandrarbakgrund har till religion, vilka faktorer som påverkar deras syn på religion samt hur det är att leva i ett modernt och sekulariserat samhälle. Därefter väntade jag utanför klassrummet vid lektionens slut för att bestämma en intervjutid.

Enskilda intervjuer utfördes under två veckors tid i ett grupprum på gymnasieskolan. Det tog ungefär 15–25 minuter att intervjua varje informant och alla samtalen inleddes med en kort presentation av mig själv och min studie. Därutöver frågade jag om tillåtelse till att spela in intervjusamtalen med min mobiltelefon. Jag säkrade den intervjuade anonymitet och berättade att data endast behandlas för studiens syfte. Innan jag satte igång intervjun belyste jag för varje informant att hen kunde dra sig ur intervjun när som helst eller säga till när hen inte vill besvara enskilda frågor. Detta var inte ett problem för någon av informanterna eftersom de alla bidrog till ett givande samtal.

Intervjusamtalen spelades in direkt och varje intervju behandlades för sig självt. Jag har kategoriserat och refererat de relevanta resultaten, och detaljer som skulle kunna avslöja informanternas identitet har utelämnats eller ändrats. Vidare har jag strävt efter att återge berättelserna utifrån intervjupersonernas perspektiv och livsvärld. Jag har enbart inkluderat de svar som jag anser är relevanta och som besvarar denna studies syfte och frågeställningar.

Eleverna som har valts för denna undersökning är gymnasieelever med invandrarbakgrund från årskurs tre på gymnasiet. Detta är för att dessa elever har eller har haft religionskunskap under sin tid på gymnasiet. Anledningen till att eleverna skall ha läst religionskunskap är för att de har mer kunskap och fakta om ämnet religion, dessutom är de mer reflekterande och har möjligtvis redan funderat över mina intervjufrågor (Se bilaga) i andra sammanhang. Intervjufrågorna (Se bilaga) som har använts för denna studie är inspirerade av tidigare forskning kring mitt ämne. Den tidigare forskningen som presenteras i denna studie och intervjufrågorna ska bidra till en större förståelse och inblick i några gymnasieelever med invandrarbakgrunds livsvärld i Sverige. Intervjupersonerna är anonyma, därför har jag valt att använda mig av pseudonymer för att behålla deras anonymitet.

Avgränsningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka gymnasieelever med invandrarbakgrunds livsvärld i Sverige. Informanterna i denna studie representerar naturligtvis inte alla ungdomar med

invandrarbakgrund i Sverige, men de bidrar till att få en uppfattning om vilken livsvärld de lever i. Gymnasieeleverna i denna studie är elever som kommer från Mellanöstern och detta gäller således första och andra generationens invandrare. Syftet är att fokusera på deras livsvärld utifrån deras eget perspektiv och inte deras föräldrars eller skolans. Vidare har jag intervjuat fyra flickor och en pojke, och eftersom ett könsperspektiv inte fokuseras i denna undersökning har detta inte betraktats som väsentligt för urvalet.

Teori och tidigare forskning

För att bidra med en teoretisk bakgrund för denna studie och för att få inblick i gymnasieelever med invandrarbakgrunds livsvärld presenterar denna del av uppsatsen de faktorer som påverkar gymnasieungdomars syn på livet.

I boken *Religion som resurs?* presenteras en enkätstudie (Sjöborg i Lövheim & Bromander, 2012, ss. 121–124) som bland annat frågar gymnasieelever om vilka faktorer de tycker påverkar deras syn på livet. Föräldrar och vänner utmärker sig som de tyngsta faktorerna följt av medier och naturvetenskap:

Föräldrar och vänner intar en tydlig särställning med 67 respektive 61 % som upplever sig påverkade i detta avseende. Medier kommer därefter med en ganska stor andel, 40 %. En dryg tredjedel anger naturvetenskap. Lärare, religiös tradition, filmer respektive politisk ideologi samlar sedan omkring var sjätte svarande. Kändisar tycks väga lättast av de efterfrågade alternativen och endast 7 % anger detta alternativ. (Sjöborg i Lövheim & Bromander, 2012, ss. 123–124)

Kittelmann (2015, s. 49) nämner att i tidigare forskning framgår det att familjen är den faktor som har störst inflytande på ungdomars religiositet. Om familjen är religiös är sannolikheten för att en ung individ identifierar sig som en troende på något sätt betydligt större än om familjen är icke-religiös. Igrave och Bertram Troost (2008; i Kittelmann, 2015, s. 51) diskuterar även att ungdomar som har erfarenhet av migration och som tillhörde en minoritetsgrupp uttryckte att religion var viktig i deras liv.

Vidare diskuterar Sjöborg (i Lövheim & Bromander, 2012, ss. 126–127) att det fanns skillnad på hur grupperna *organiserat religiösa*, *individuellt religiösa* och *ickereligiösa* kom i kontakt med religionsfrågor. För grupperna *organiserat religiösa* respektive *individuellt religiösa* var andra sammanhang än skolan mer frekventa, däremot var skolan den näst mest frekventa källan till information om religion och tro för den *ickereligiösa* gruppen. Pettersson och Esmer (2005; i Lövheim & Bromander, 2012, s. 219) diskuterar att en individ i den primära socialisationen tillägnar sig värderingar i interaktion med familj och nära signifikanta personer, medan hon i den sekundära socialisationen tillägnar sig värderingar med familj, nära signifikanta personer och i interaktionen med andra personer som till exempel vänner, lärare och medier. Den primära socialisationens värderingar tas emot under tidiga barnår, medan den sekulära socialisationens värderingar tillägnas under senare barndom och framåt (Pettersson & Esmer, 2005; i Lövheim & Bromander, 2012, s. 219). Enligt Cetrez (i Lövheim & Bromander, 2012, s. 219) innebär detta att:

[F]örsta generationens etniska minoritetsungdomar har en primär socialisation som formats i ett annat land än Sverige. Medan de har en sekundär socialisation som formats i Sverige. Å andra sidan har både andra generationens etniska minoritetsungdomar och etniskt svenska ungdomar en primär såväl som en sekundär socialisation som formats i Sverige.

I en enkätundersökning i *Religion som resurs?* (Cetrez i; Lövheim & Bromander, 2012, s. 242) framkommer det ”att etnisk bakgrund har en viss positiv effekt på religiöst engagemang. Första generationens invandrare har ett högre religiöst engagemang än andra generationens invandrare, vilka i sin tur har ett mer omfattande engagemang än ungdomar med svenskfödda föräldrar”. Vidare beskriver första och andra generationens invandrare att religion upplevs som oviktigt i samhället i stort. ”För ungdomar själva är religion ibland något som man gör ihop med föräldrarna och i vissa fall nämner de vikten av att tillhöra en grupp likasinnade (jfr Smith et al, 2005, i Lövheim & Bromander, 2012, s. 248).

I en undersökning utförd av Berglund (2017, s. 527) anser största delen av de intervjuade muslimska ungdomarna att det är viktigt att ’tro på något’. Samtidigt anger de att de inte berättar för deras lärare eller klasskompisar att de deltar i en islamisk utbildning. Anledningen till detta är att vissa upplever att lärarna oftast reagerar negativt:

The students who never mentioned that they attended supplementary Quranic education classes expressed a feeling that talking about being Muslim seemed to make teachers and classmates think that they were not ’just ordinary kids’ who ’listen to music, watch Game of Thrones and hang out with friends’. (Berglund, 2017, s. 526)

Tvåtedjedel av de muslimska respondenterna uppger likaledes att de kommer från hem som anses religiöst aktiva när de får frågan om vilken livsstil som karakteriserar familjen de är uppväxt i (Berglund, 2017, s. 527).

Bakgrund

I denna del av studien presenteras kortfattat svensk migrationshistoria och religionens roll i migrations- och integrationsprocessen.

Svanberg och Tydén (1992, s. 372) nämner att det med reformationen var svårare för katoliker och andra främmande trosbekännare att komma till Sverige: ”Dock var inte hindren oöverstigliga: konverterade katoliken, juden eller muslimen var han välkommen att invandra”. Den religiösa toleransen ökade, och detta ändrades därför med tiden. Redan i 1974 års regeringsform infogades att

”etniska, språkliga och religiösa minoriteters möjlighet att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv bör främjas” (Svanberg & Tydén, 1992, s. 365).

Under 1980-talet ledde förändringarna i världen utanför Europa till en hastig ökning av antalet flyktingar. Detta kom att påverka Sverige som på allvar kom till att bli ett mottagningsland för flyktingar på 1980-talet (Svanberg & Tydén, 1992, s. 340). De större flyktningsgrupperna inleddes redan i mitten av 1970-talet. Syrianer/assyrier var bland de första flyktningsgrupperna i Sverige, därefter skapade kriget mellan Iran och Irak och inbördeskriget i Libanon flyktningsgrupper som i växande utsträckning sökte sig till Sverige (Svanberg & Tydén, 1992, s. 340).

Enligt Svanberg och Tydén (1992, s. 372) är Sverige i dag ett av världens mest sekulariserade länder där religionen betraktas som en personlig angelägenhet av merparten av landets invånare. Däremot uppfattas religionerna ibland ändå som ”problematiskska och väcker starka känslor i det sekulariserade Sverige” (Svanberg och Tydén (1992, s. 373).

Med efterkrigsinvandringen har tillkommit nya religionsformer som ska fungera i en omgivning där religionen är hänvisad till privatlivet. Många invandrare har emellertid flyttat från samhällen där religionen inte är en privat sak utan utgör en viktig del av kulturen och kommer till uttryck i vardagen. Religionen kan där spela en samhällsroll på ett sätt som numera närmast är okänt i Sverige. Många kulturkonflikter de senaste åren har handlat just om religiösa frågor. (Svanberg & Tydén, 1992, ss. 373–374)

I boken *Religion som resurs?* av Mia Lövheim och Jonas Bromander diskuteras religionens roll i en migrations- och integrationsprocess. Lövheim och Bromander (2012, ss. 240–241) hävdar att religion spelar en viktig roll för människor som befinner sig i en migrations- och integrationsprocess och att invandrade grupper tenderar att bli mer religiösa än tidigare. Vidare diskuterar Warner (2000; i Lövheim & Bromander, 2012, s. 241) att ”[r]eligion kan för invandrade grupper bli en viktig identitetsmarkör, man möts i kyrkan eller i moskén och när föräldrar vill föra vidare sitt kulturella arv så sker detta gärna genom religion”.

Intervjuresultat

I denna del av uppsatsen presenteras intervjusamtalen med fem gymnasieelever med invandrarbakgrund. Denna del av studien ska bidra till en större förståelse och inblick i respondenternas livsvärld. Det som står med *kursiv* är informanternas egna ord.

Elissa

Elissa är en 18-årig, kristen protestantisk tjej som är född och uppväxt i Sverige. Hennes föräldrar kommer från Turkiet, men de flyttade till Sverige när de var 14 år gamla. Religion spelar en stor roll i hennes liv, speciellt för henne och hennes mamma som enligt Elissa är mer religiösa än de andra i familjen. Elissa beskriver sin pappa som *"mer liberal av sig"*. Hon och hennes mamma besöker kyrkan varje söndag.

Elissa får inte undervisning i kristendomen utanför skoltiden, däremot gick hon till söndagsskolan när hon var yngre, där hon lärde sig psalmer och bön. Religionsfrågor diskuteras inte hemma, men Elissa hävdar att hon besöker kyrkan mer än sina kompisar. Hon förklarar att detta kan bero på att hon går i en svensk kyrka, där det är lättare att förstå vad som blir sagt till skillnad från hennes kompisar som går i en assyrisk kyrka. Däremot vet Elissa inte om hennes kompisar har samma syn på religion eftersom de aldrig diskuterar religionsfrågor. Elissa anser att religion är något privat, och säger att hon inte talar högt om sin religionstillhörighet om folk inte frågar. Hon säger att hon inte förmedlar sin religion till någon, då hon menar att alla skall ha möjligheten att skapa sin egen uppfattning och tankar om religion. Dessutom berättar Elissa att hon inte har ett behov av att prata om sin religion eller övertyga folk om att hennes religion är den rätta; *"Ingen har försökt att göra mig kristen, därför försöker jag inte att göra andra kristna"*. Elissa tillägger att hon har en positiv syn på alla religioner och att det skulle vara intressant att besöka en moské.

I sin uppväxt hade Elissa endast svenska kompisar, men nu har hon flera kompisar med invandrarbakgrund. När jag frågar om anledningen till detta förklarar Elissa att religion inte avgör vilka vänner hon umgås med, eftersom hon även har muslimska vänner som är nära och att det beror på den gemensamma kulturen de har. Elissa säger att varken hon eller hennes kompisar med invandrarbakgrund är lika fria som svenska tjejer, eftersom de inte kan vara med vilken kille de vill.

Elissa berättar att hennes mamma har haft ett stort inflytande och påverkat hennes syn på religion, då hon är uppväxt i en kristen familj och uppfostrat av en mamma som är religiös. Mamman skrev in

henne i söndagsskolan när hon var yngre. De har alltid besökt kyrkan tillsammans varje söndag. Religion har fått en större roll i Elissas liv med tiden, hon berättar att ju mer hon förstår religionen, desto mer tillit har hon till Gud. Vidare berättar Elissa att hon inte tänkte på religion när hon var yngre, och att hon endast bad när hon besökte kyrkan. Men idag tycker hon att det är skönt att besöka kyrkan och prästerna inspirerar henne ständigt.

Elissa berättar att hon inte betraktar Sverige som ett kristet land eftersom många inte besöker kyrkan eller fastar. Hon förklarar att vissa saker är kristna som till exempel röda dagar och ledigheter i skolan, även marknadsföringen beror på kristendomen eftersom alla köper presenter och julklappar för att Jesus föds. Det påverkar inte henne att folk är icke-religiösa, dessutom har hon inte varit utsatt för diskriminerande behandling på grund av sin religionstillhörighet. Elissa upplever inte att folk ser annorlunda på henne för att hon är troende.

Hon tycker om hur den svenska kyrkan anpassar sig efter dagens samhälle, och detta tror Elissa är anledningen till att hon fortsätter gå till kyrkan. Hon talar om att hon står för alla människors rättigheter och att man får ha vilken läggning man vill. Elissa tycker om att hennes protestantiska kyrka har en lesbisk präst och att *"mörkhåriga och vita"* är välkomna i kyrkan; *"Man får information från varandra och man lär sig om olika etniciteter och läggningar"*. Det påverkar henne inte att prästen är lesbisk, men hon tycker om att kyrkan anpassar sig efter dagens moderna samhälle och där alla är välkomna.

Elissa berättar att i framtiden kommer religionen spela en stor roll i hennes liv. När hon får barn vill hon att hennes barn skall följa med till kyrkan, men hon kommer aldrig att tvinga dem till detta, dock anser hon att det skulle vara kul om de vill lära sig om religionen. I framtiden tror hon att allt hon gör kommer präglas av hennes religion som till exempel att gifta sig och skaffa barn. Hon förlitar sig även på att Gud har en plan och att alla bör förlita sig på honom och inte stressa ihjäl sig.

Isabella

Isabella är en 18-årig syrisk-ortodox tjej som är född och uppväxt i Sverige. Hennes mamma är född i Sverige medan hennes pappa har bott i Sverige i 19 år. Hennes föräldrar är ursprungligen från Syrien, men hon kallar sig helst för syrian och inte syrier eftersom folk associerar detta med att hon är arab, vilket hon säger att hon inte är.

Religion har en ganska stor roll i Isabellas liv, och när hon går genom svårigheter i livet så vänder hon sig alltid till religionen: *"Det är som en spirituellt vägledning, om jag tvivlar och undrar varför"*

saker händer, så känner jag att Gud är med mig". Hon förklarar att anledningen till att individer har ett kors i bilen är för att de vill att Gud ska vara med dem och skydda dem om något skulle hända.

Isabella besöker inte kyrkan varje söndag, utan enbart vid högtider. Hon får inte undervisning i religion utanför skoltiden, däremot är hon uppväxt i ett religiöst hem men inte i ett *"superreligiöst hem där vi går i kyrkan varje söndag eller ber innan vi äter"*. I familjen är de kristna genom att visa sin tacksamhet för allt de har. Familjen beskrivs som en blandning av både religiösa och kulturkristna. Ibland diskuteras religion- och kulturfrågor hemma, detta kan vara ämnen som föräldrarnas syn på kvinnligt och manligt samt hur detta påverkar dem inom religionen.

Majoriteten av Isabellas vänner beskrivs som icke-religiösa, men hon har några vänner som är religiösa. Hon förklarar att hennes icke-religiösa vänner har en positiv syn på religion och att de accepterar varandras tro. De som är religiösa beskrivs som lugna, de går inte runt och försöker att övertyga andra om deras religion. Hon berättar även att majoriteten av hennes vänner har en invandrarbakgrund, och när jag frågar varför, svarar hon att detta beror på att de har en gemensam kultur och delar samma traditioner: *"Man känner lite samhörighet och man förstår varandra på ett annat plan än vad jag skulle gjort med en helsvensk kompis"*. Hon tillägger att hon även har många svenska vänner.

Vidare berättar Isabella att man som barn oftast blir upplärd om sin religion och vad föräldrarna tror på. Det förväntas utav barnen att de skall tro, men trots detta finns det barn som inte tror, eftersom de i slutändan själva väljer vad de vill tro på. Hon anser att föräldrar har ett stort inflytande och förklarar att om barnen inte får en upplärning eller information om sin religion, så skulle de kanske ha en annan uppfattning. Isabella är väldigt tacksam för att hennes föräldrar har lärt henne om sin egen och andras religioner. Hon uppskattar att hon inte behöver googla information om sin religion, eftersom hon har mycket kunskap om sin religion. Familjen, kompisarna och egna erfarenheter har spelat en stor roll för vilken syn hon har på religion menar hon. Isabella berättar att hon med tiden har blivit mer religiös, vilket hon förklarar beror på att hon förstår saker på ett annat sätt än när hon var yngre och enbart förlitade sig på vad hennes mamma talade om. Hon praktiserar även religionen mer idag och förlitar sig på att Gud lyssnar och tar hand om allt.

Isabella berättar att det inte är så konstigt att bo i Sverige, trots att det är ett protestantiskt land och att protestanter har kvinnliga präster, vilket inte finns inom den ortodoxa kyrkan. *"I början trodde svenskarna på asagudarna och när Sverige blev ett kristet land, så känns det som att de gjorde sin*

egen version av kristendomen". Dessutom är både hon och hennes mamma uppväxta i Sverige och väl medvetna om vilka värderingar svenskarna har. Hon tycker inte att folk ser annorlunda på henne och förklarar att hon lever likadant som andra, men att den enda skillnaden mellan henne och de andra är att hon är troende. Isabella diskuterar att det inte påverkar henne hur majoriteten ser på religion och hon pratar gärna högt om sin religion. Hon är stolt över att vara kristen, men det är inte det första hon berättar när hon presenterar sig själv. Isabella säger att anledningen till att hon inte skäms för sin religion är kanske för att hon befinner sig i ett kristet land: *"Man känner inte lika mycket förtryck som kanske en muslim, buddist eller jude hade gjort för det är ändå ett kristet land och då känner man mer samhörighet"*.

Avslutningsvis berättar Isabella att hon i framtiden alltid kommer att vända sig till religionen och söka vägledning samt visa att hon är tacksam och uppskattar sin religion. Det är även något hon vill lära sina framtida barn.

Elias

Elias är en 19-årig, kristen kaldéisk kille som är född i Grekland. Hans föräldrar är födda och uppväxta i Irak. Religion spelar en ganska stor roll i hans liv. Elias berättar att man får olika värderingar i livet som man inte får om man är icke-religiös. Han får inte undervisning hemma, däremot berättar han att han har fått en kristen uppfostran där kristna värderingar har varit centrala. Han tillägger att han ber två gånger om dagen, men besöker kyrkan endast vid högtider. Religion är en viktig del av hans liv, och han beskriver sin familj som religiösa. De följer religionen, men han berättar att de inte är *"strikta"*. De följer det mesta i religionen, men religionsfrågor diskuteras inte ofta hemma enligt Elias.

Elias berättar att han har både religiösa och icke-religiösa kompisar, men mest religiösa som antingen har samma bakgrund eller religion som han. Enligt Elias har hans kompisar en positiv syn på religion, speciellt de som är religiösa. De delar samma uppfattningar om Gud och skapelseberättelsen, medan hans icke-religiösa kompisar tror mer på det vetenskapliga och lägger generellt inte mycket tid på religionsfrågor. Elias berättar att han har många svenska kompisar, men primärt kompisar med invandrabakgrund. När jag frågar om anledningen till detta svarar han, att han är en person som dras till samma folkgrupp som sin egen. Han förklarar att det är lättare att relatera sig till och kommunicera med de som har samma bakgrund som han.

På frågan om hans kultur, familj och kompisar har påverkat hans syn på religion, svarar han att eftersom han blev introducerad till den kristna tron i en tidig ålder, så har religionen blivit en del av honom och hans liv. Dessutom är det enligt Elias svårt att komma från religionen nu när den har haft en framträdande roll i hans liv. Han skulle inte lägga lika mycket tid på religionen om det inte var för att föräldrarna introducerade honom och han hade förmodligen varit icke-religiös om hans föräldrar inte var kristna hävdar Elias. Däremot uppskattar han att föräldrarna har haft en inverkan på hans religiositet. Han har även blivit mer troende med tiden för att han förstår religionens innebörd mer idag än tidigare. Elias tillägger att han har mer kunskap och är mer insatt i religionen nu än för tio år sedan. Han tycker att religion är intressant och att man i en äldre ålder vill lära sig mer om sin religion.

Elias diskuterar, att det inte gör någon speciell skillnad att majoriteten är icke-religiösa. Han berättar även att de som är religiösa ofta har invandrarbakgrund. Han har inte upplevt diskriminerande behandling och pratar gärna högt om sin religion bland sina kompisar. Han förklarar, att han inte *"bryr"* sig om andras åsikter och att han inte lägger mycket vikt på vad de tycker om honom.

När jag frågar Elias om hur det är att vara kristen i dagens Sverige, svarar han att man får mycket *"motbevis emot sig"* som till exempel att Gud inte skapade allt och att Big Bang var orsaken till allt. Han argumenterar att han ser kopplingar mellan dessa två teorier och förklarar att det inte finns ett bevis på Big Bang, men att man kan säga att Gud skapade Big Bang och lät det verka för sig själv.

Avslutningsvis berättar Elias att religionen kommer att följa med honom livet ut och att han inte tror att något kommer att förändras. Han vill introducera religionen till sina barn i framtiden för att han vill föra det han har lärt sig av sina föräldrar vidare till dem. Han vill uppfostra barnen på samma sätt som hans föräldrar har uppfostrat honom med religionen, eftersom han anser att han genom religionen har fått en annan syn på livet och att han har lärt sig att leva livet på ett bra sätt, inte begå synder eller brott, *"ren med andra ord"* tillägger han.

Yasmin

Yasmin är en 18-årig sunnimuslimsk tjej som kommer från Syrien. Hon är född i Syrien, men flyttade till Sverige för sex år sedan tillsammans med sin familj.

Religion spelar en stor roll i hennes och familjens liv, eftersom den har haft en central roll sedan de bodde i Syrien. Det betyder mycket för henne att hon följer religionen här i Sverige. Yasmin berättar även att hon för ett år sedan gick på koranskola varje lördag där hon lärde sig om koranen och

hadithtexterna. Hon är fortfarande intresserad i koranundervisning, men det har inte varit lätt att hitta en bra lärare som kan undervisa i islam. Hon besöker moskén en gång i veckan, men eftersom det är ramadan nu så besöker hon moskén varje kväll.

Yasmin berättar att hon är uppväxt i ett religiöst hem där alla i familjen är religiösa. Alla fastar under ramadanperioden förutom två av hennes yngre systrar som fortfarande är barn. Vidare tillägger hon att en kvinna måste fasta om hon har fått sin första mens.

Religionsfrågor diskuteras ofta hemma, särskilt av hennes pappa som ibland bestämmer att hela familjen skall samlas i en timme för att titta eller lyssna på ett Youtubeklipp om islam. Hon berättar att han ofta gör detta, när hon och hennes syskon spenderar för mycket tid på internet.

Vidare berättar Yasmin att hon har många religiösa kompisar, och hennes bästa vän på skolan är kristen ortodox. Hon berättar att de tänker likadant, men att den enda skillnaden är att hennes kompis tror att Jesus är Guds son, medan hon tror att Jesus är Guds profet. Dessutom berättar hon, att hon inte har icke-religiösa kompisar, och att de religiösa kompisar hon umgås med har en positiv syn på religion. Yasmin har enbart invandrarkompisar, vilket hon menar beror på att de har en gemensam kultur.

Yasmin menar att föräldrarna har haft ett stort inflytande på hur hon ser på religion. De har lärt henne om islam och uppfostrat henne till att bli muslim; *"De har visat mig vägen, lärt mig vad som är rätt och fel och sen bestämmer jag själv vad som jag tror är rätt eller fel"*. Hon lär sig nya saker varje dag, eftersom de ofta diskuterar islam och andra religioner hemma. Vidare berättar hon att föräldrarna har påverkat hennes syn på religion, men samtidigt har hon själv läst koranen och lyssnat på haditherna.

På frågan om hon har blivit mer troende efter hon har flyttat till Sverige svarar Yasmin, att hon har blivit mer försiktig nu; *"När jag var i hemlandet, vi alla hade vissa kläder, man har samma kläder hemma så man tänker inte på vad man ska ha på sig, och då har man långa hijab på sig och sånt, men här i Sverige när jag har blivit äldre, så måste jag dölja mig och min kropp, och jag måste ha hijab"*.

Yasmin ber fem gånger om dagen, men eftersom hon inte ber i skolan så kompenserar hon de missade bönerna genom att be dem hemma. Religion har blivit mer viktig för Yasmin med tiden. Hon berättar att hon inte visste om att det fanns rasister eller folk som hatar muslimer. I Sverige insåg hon att folk

inte har kunskap om islam, och därför försöker hon att ändra folks bild om islam genom att berätta om religionen på sociala medier eller kommentera på inlägg om islam. Yasmin vill att folk ska veta att muslimer inte är dåliga, men att det finns bra muslimer och att de inte alla är likadana. Hon berättar att folk kan tro på vad de vill, men att det är viktigt att folk har kunskap om olika religioner. Hon diskuterar gärna sin religion om någon frågar, dessutom skäms hon inte för att nämna att hon har gått till koranundervisning.

Yasmin menar att muslimer i dagens Sverige inte tar religionen seriöst och att de gör saker de inte borde. Men personligen har hon inte varit utsatt för diskriminerande behandling på grund av sin religion, och känner inte att folk ser annorlunda på henne. Däremot stirrar folk ibland och en gång ropade en manlig cyklist; *"flytta på dig din jävla muslim"*. Hon tillägger, att hon inte tog illa upp och att hon inte har blivit behandlad annorlunda på grund av sin religion.

Yasmin tror att religionen kommer spela en stor roll för henne i framtiden, speciellt nu när hon har blivit äldre. Hon vill bli mer religiös och berätta för andra att hennes religion inte är något dåligt, utan att den är bra. Detta vill hon göra genom att prata och skriva texter om hennes religion på nätet. Yasmin vill att hennes barn ska vara muslimer och hon vill även lära dem arabiska.

Ninwe

Ninwe är en 18 årig gammal, kristen assyrisk tjej som är född och uppväxt i Sverige. Hennes föräldrar är födda i Irak och de har bott i Sverige i 19–20 år.

Ninwe berättar, att hon levde mer enligt kristendomen och besökte kyrkan varje söndag när hon var yngre. Idag behöver hon inte besöka kyrkan lika ofta, utan mest vid högtider eftersom hon förstår bibeln mer; *"Religion betyder ju mycket för mig, det behöver inte vara så, att jag ber hela tiden eller går i kyrkan, men jag tänker på Gud hela tiden, att det här är rätt och det här är fel, men jag behöver inte tro på allt som sägs i bibeln, till exempel att homosexuella inte accepteras, det är inte något jag själv står för"*. Hon menar att man väljer lite det man vill gå efter.

Ninwe berättar att hon är uppväxt i ett religiöst hem, och religion betyder mycket för hennes föräldrar som är födda i Irak. Hon förklarar att det fanns mer press på föräldrarna när de bodde i Irak för att de förväntades att gå i kyrkan, medan hon i Sverige själv väljer huruvida hon ska till kyrkan eller inte; *"Om min mamma hade sagt till sin mamma, att hon inte vill gå till kyrkan, så hade det blivit en jättestor grej utav det"*. Föräldrarna definierar hon som båda religiösa och kulturkristna, vilket beror

på att de är födda och uppväxta i Irak. Hon menar att det inte är lätt att ändra på sin kultur, man kan ändra sig lite och vänja sig vid den svenska kulturen, men att man fortfarande kommer behålla irakiska värderingar. Vidare berättar hon att de ofta diskuterar religionsfrågor hemma som berör människans existens och andra livsfrågor. Hennes yngre bror tycker att religion är jätte viktig och han ställer många religionsfrågor hemma.

Ninwes kompisar är religiösa invandrare och primärt ortodoxa kristna som hon själv. De har alla samma syn på religion. Hon förklarar att anledningen till att hon inte umgås med svenskar beror på att hon bodde och gick i skola i ett område där det enbart fanns invandrare. I högstadiet fanns endast en svensk elev; *"Han var också halvsvensk"*. Ninwe berättar att hon kan umgås med svenskar, men trots att hon är född i Sverige, så *"klickar"* hon bäst med folk som har en annan bakgrund än svensk.

Hon berättar att hennes föräldrar har haft ett stort inflytande på hur hon ser på religion och förklarar att man följer efter föräldrarna när man är liten, och man tänker inte mycket själv; *"Om mina föräldrar sagt, nu går vi till kyrkan, så blev det såhär, ja vi går till kyrkan"*.

Ninwe hävdar, att religionens betydelse i hennes liv inte har förändrats, men att den har fått en annan roll än tidigare. Hon trodde och följde allt som nämndes i Bibeln, men nu tar hon själv ställning till vad hon vill hålla med om; *"Nu är det mer att om jag inte håller med om det här, så gör det inget för jag håller med om mycket annat i bibeln"*. Ninwe berättar att hon själv kan välja vad som är rätt eller fel, och trots att det är fel att vara homosexuell enligt Bibeln, så är hon inte enig eftersom det även står i Bibeln att Gud älskar alla.

Ninwe hävdar att hon har blivit påverkad av att man i Sverige inte besöker kyrkan eller utövar sin religion. Men samtidigt påstår hon, att hon inte kommer sluta att vara kristen enbart för att många är ateister i Sverige. Ninwe pratar gärna om sin religion om någon frågar, men hon skulle inte ta upp ämnet själv. Dessutom berättar hon, att trots att icke-religiösa svenskar frågar och visar ett intresse för hennes religionstillhörighet, så vet hon att de inte är intresserade och upplever ofta att de mest av allt vill kommentera, att de tycker det är konstigt att hon tror på en religion som är så gammaldags i dagens moderna samhälle; *"Jag får frågor som, hur kan du följa det här, allt är så gammaldags och samhället har moderniserats"*. Hon känner, att de tycker hon är annorlunda men tillägger att hon inte har upplevt diskriminerande behandling på grund av hennes religionstillhörighet.

Avslutningsvis tror Ninwe, att religionen kommer att få en större plats i hennes liv när hon själv får barn, och anledningen till detta förklarar hon beror på att religionen var viktig för henne som barn. Det hennes föräldrar har lärt henne vill hon lära sina barn, och trots att hon inte utövar religionen lika mycket idag, så känner hon att det är en del av henne idag.

Analys och diskussion

Intervjusamtalen har bidragit till en större förståelse och inblick i fem gymnasieelever med invandrabakgrunds livsvärld. I återberättelserna framgår det att religion spelar en stor roll i elevernas liv. Informanternas religiösa bakgrund och erfarenheter av religion spelar en betydande roll i hur de förhåller sig till och vilken syn de har på religion.

Tre av intervjupersonerna, Elissa, Isabella och Ninwe är födda i Sverige, medan Elias är född i Grekland och Yasmin i Syrien. De är alla uppväxta i Sverige förutom Yasmin som var 12 år gammal när hon flyttade till Sverige med sin familj. Religion spelar en betydlig roll i alla informanternas liv, vilket stämmer överens med Iprgrave och Bertram Troosts resultat (2008; i Kittelmann, 2015, s. 51) att ungdomar som har erfarenhet av migration och som tillhörde en minoritetsgrupp uttryckte att religion var viktig i deras liv. Detta framträder även i deras intresse och arrangemang i att diskutera religionsfrågor i intervjusamtalen.

Isabella, Ninwe och Elias besöker kyrkan vid högtider, medan Elissa och Yasmin besöker kyrkan/moskén minst en gång i veckan. Elissa och Yasmin har även fått undervisning i religion utanför skoltiden tidigare. I samtalen med Elissa och Yasmin framgår det att de är aktiva i religiösa aktiviteter och att de utövar religionen i vardagen. Trots att Elias, Isabella och Ninwe ber i vardagen besöker de enbart kyrkan vid högtider som jul eller påsk. Utifrån intervjusamtalen kan det konstateras att elevernas aktivitet i religiösa arrangemang beror på huruvida deras familjer är aktiva i dessa arrangemang. I intervjun berättar Elissa att hennes mamma är väldigt religiös och att hon alltid har gått i kyrkan med sin mamma. Likaledes berättar Yasmin att hennes pappa är religiös och att han ofta samlar familjen för att diskutera religionsfrågor hemma. Både Elissa och Yasmin beskriver en eller flera i familjen som väldigt religiösa, medan Isabella, Elias och Ninwe berättar att religion är jätteviktig för deras föräldrar men att de inte betraktar sina föräldrar som väldigt religiösa.

Intervjupersonerna i denna studie har både religiösa och icke-religiösa kompisar som sägs ha en positiv syn på religion. I intervjusamtalen framgår det att religionsfrågor inte diskuteras ofta bland kompisarna, däremot är alla informanterna villiga att berätta om sin religion eller religiositet om

någon ställer frågor. Det kan således konstateras att religion inte är ett populärt diskussionsämne bland de intervjuade eller deras kompisar. Vidare berättar informanterna, att de har fler vänner med invandrarbakgrund än svenska kompisar. I samtalen med dem framkommer det att religion inte är avgörande för vem eller vilka de umgås med, men att bakgrund och kultur är väsentliga faktorer i deras val av kompisar. Några av intervjupersonerna berättar att de hade svenska kompisar när de var yngre, medan andra berättar att de fortfarande har eller kan umgås med svenskar, men att deras närmaste vänner har en invandrarbakgrund som de. Intervjupersonerna förklarar att det är lättare att förstå varandra eftersom de har en gemensam kultur och bakgrund eller till och med gemensamma traditioner och värderingar. Det framgår således att religion inte är en avgörande faktor för vem de intervjuade vill umgås med, det är däremot relevant för intervjupersonerna att de känner gemenskap och förståelse. Det vill säga att trots att majoriteten av intervjupersonerna är födda och uppväxta i Sverige, så upplever de en stark tillhörighet till personer som har en invandrarbakgrund som de själva har, och även om de delar en gemensam kultur med sina svenska kompisar, så menar de att det är lättare att umgås med någon som inte är svensk.

Elissa, Isabella, Ninwe och Elias är alla uppväxta i Sverige, och trots att majoriteten i Sverige inte är religiösa, så menar de att detta inte påverkar deras förhållningssätt till religion. Ninwe betonar däremot att eftersom religion inte praktiseras så ofta i Sverige, så har detta inverkat på hur ofta hon utövar sin religion. Ninwe ger således uttryck för att hon inte känner sig motiverad eller inspirerad till att utöva sin religion. Intervjupersonerna har inte heller upplevt diskriminerande behandling på grund av sin religionstillhörighet. Ninwe berättar att hon upplever att icke-religiösa svenskar frågar om hennes religion för att uttrycka oförståelse för hur hon kan tro på en religion som är gammaldags i ett modernt samhälle. Detta stämmer överens med Kittelmanns (2016; i Berglund, 2017, s. 530) resultat, där det framgår att en icke-religiös och ateistisk inställning anses som en normal inställning till religion, medan det att vara religiös betraktas som problematiskt i relation till att vara en modern, rationell och självständigt tänkande människa. Trots detta verkar religion inta en större roll i informanternas liv under deras uppväxt. Alla intervjupersonerna berättar att religionen har blivit viktigare för dem efter de har blivit äldre, vilket de förklarar med att de förstår religionen mer idag än vad de gjorde när de var yngre. Yasmin berättar att religionen har fått en större roll i hennes liv efter att hon flyttade till Sverige, eftersom hon uppfattar att folk i Europa har en dålig syn på islam som hon idag strävar efter att förändra. Hon ser sig således som en slags ambassadör för islam som strävar efter att vara en god förebild.

Intervjuresultatet i denna studie stämmer även överens med Sjöborgs undersökning (i Lövheim & Bromander, 2012, ss. 126 - 127) om att grupperna organiserat religiösa respektive individuellt religiösa kommer i kontakt med religion i andra sammanhang än skolan, medan skolan är den mest frekventa källan till information om religion och tro för gruppen icke-religiösa. I intervjusamtalen berättar några av informanterna att deras vänner som är religiösa ofta har en invandrarbakgrund. Det framkommer även att intervjupersonernas föräldrar och vänner har ett stort inflytande på elevernas syn på religion. Flera av dem berättar att de förmodligen inte hade varit religiösa om inte deras föräldrar hade introducerat dem till deras religion. Däremot betonar flera av dem att de uppskattar att föräldrarna har introducerat dem till deras religion, och att när de själva får barn vill lära sina barn om religionen. Intervjupersonernas svar stämmer således överens med teori och tidigare forskning som presenterades i början av denna uppsats, där bland annat Sjöborgs enkätstudie (i Lövheim & Bromander, 2012, ss. 121–124) visar att föräldrar och vänner utmärker sig som de tyngsta faktorerna i frågan om vilka faktorer som gymnasieelever anser påverkar deras syn på livet. Andra studier (Bertram-Troost et al., 2008; Madge et al., 2013; i Kittelman, s. 49) visar även att familjen är den faktor som har störst inflytande på ungdomars religiositet. Anledningen till detta kan vara som Warner (2000; i Lövheim & Bromander, 2012, s. 241) förklarar att religion blir en viktig identitetsmarkör för invandrade grupper och att föräldrar vill föra vidare sitt kulturella arv genom religion. Informanterna nämner emellertid inte media som en betydande faktor.

Intervjupersonerna i denna studie har således ett positivt förhållningssätt till religion. Religion spelar en stor roll i deras liv och enligt informanterna kommer den spela en betydande roll för dem i framtiden. Informanternas avsikt är att introduceras sin religion till deras framtida barn på samma sätt som deras föräldrar introducerade religionen till dem. Intervjuresultatet bekräftar således resultatet som presenterades av Cetrez (i; Lövheim & Bromander, 2012, s. 242) att etnisk bakgrund har en positiv effekt på religiöst engagemang och att första generationens invandrare har ett högre religiöst engagemang än andra generationens invandrare, vilka i sin tur har ett mer omfattande engagemang än ungdomar med svenskfödda föräldrar.

Avslutning

Denna avslutande del av uppsatsen presenterar resultaten av denna studie i enlighet med frågeställningarna följt av förslag till vidare forskning.

Det samlade materialet tillsammans med tidigare forskning har gett en större förståelse och inblick i några gymnasieelever med invandrabakgrunds tankar och uppfattningar om religion. Resultaten av denna studie besvarar min första frågeställning; Hur förhåller gymnasieelever med invandrabakgrund sig till religion? De elever med invandrabakgrund som har deltagit i denna studie har ett positivt förhållningssätt till religion. Religion spelar en stor roll i deras liv och informanterna påstår även att de inte påverkas av att bo i ett land där majoriteten inte har en religion. De talar gärna högt om sin religion om någon frågar, men religionsfrågor verkar inte vara ett populärt ämne bland intervjupersonernas umgängeskrets. Resultaten besvarar även min andra frågeställning; Vilket inflytande har föräldrar och vänner på deras religionstillhörighet? Föräldrar har ett stort inflytande på de intervjuades religionstillhörighet. Enligt intervjupersonerna i denna studie har föräldrarna introducerat dem till deras religion. De flesta anger även att de förmodligen inte hade varit religiösa om inte föräldrarna hade lärt dem om religionen. Däremot betonar de flesta i studien att de är tacksamma för föräldrarnas upplärning om religion. Informanternas avsikt är även att föra detta vidare till sina barn i framtiden.

Intervjusamalen stämmer överens med tidigare forskning kring ämnet, och medan familjen har en stor inverkan på informanternas syn på religion, nämner ingen av intervjupersonerna media som en påverkande faktor. Denna studie har bidragit till ett större perspektiv och inblick i några gymnasieelever med invandrabakgrunds livsvärld. Jag har fått en större förståelse för religionens roll i deras vardag samt vilken attityd dessa elever har till sin egen religion. Vidare har denna studie bidragit till en större förståelse för vilka tankar och uppfattningar några gymnasieelever med invandrabakgrund har till religion i dagens Sverige och hur de påverkas av denna. Detta menar jag är relevant för mig som blivande religionslärare.

Slutligen skulle det vara intressant att undersöka elever som har en annan bakgrund än en mellanöstlig. Detta skulle ge mig ett bredare perspektiv på vilka tankar elever med olika bakgrund har i min framtidiga religionskunskapsklass.

Referenslista

Berglund, J. (2017). "Secular Normativity and the Religification of Muslims in Swedish Public Schooling", *Oxford Review of Education* vol. 43, no 5, s. 524-535.

Jackson, R. (2005). "Rethinking Religious Education and Plurality: Issues in Public Religious Education", *Religion & Education* vol. 32, no. 1, s. 1-10.

Grenholm, C. (2006). *Att förstå religion: Metoder för teologisk forskning*. Lund: Studentlitteratur AB

Kittelman Flensner, K. (2015). *Religious education in contemporary pluralistic Sweden*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2015

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB

Lövheim, M., & Bromander, J. (2012). *Religion som resurs? Existentiella frågor och värderingar i ungas svenskars liv*. Skellefteå: Artos & Norma bokförlag.

Svanberg, I. & Tydén, M. (2018). *Tusen år av invandring en svensk kulturhistoria*. Johanneshov: MTM.

Bilagor

Intervjufrågor

1. Hur gammal är du?
2. Är du född i Sverige? Ja/Nej - Hur länge har du bott i Sverige?
3. Vilken roll har religion i ditt liv? (*Får du undervisning i kristendomen/islam utanför skoltiden? Besöker du kyrkan/moskén varje söndag/fredag?*)
4. Har du växt upp i ett religiöst hem? Ja/nej, vad betyder religion för din familj? *Är de religiösa/icke-religiösa? Kulturkristna/kulturmuslimar? Diskuterar ni ofta religionsfrågor hemma?*
5. Har du många religiösa/icke-religiösa kompisar? Vilken syn har de på religion? *Är den positiv eller negativ? Umgås du med svenskar eller har du flera kompisar med en invandrare bakgrund? Tror du att dina kompisar delar samma mening som dig om religion?*
6. Hur menar du att din kultur, familj och kompisar påverkar på din syn på religion?
7. På vilket sätt har din uppfattning om religion förändrat sig efter du har flyttat till Sverige? */Har religion fått en större eller mindre roll i ditt liv med tiden? Har den fått en större/mindre roll i din vardag? Praktiserar du religionen mer eller mindre efter du har flyttat till Sverige? På vilket sätt och varför tror du? Tycker du att religionen har blivit mer viktig för dig? Varför/varför inte?*
8. Hur är det att leva i ett land som sägs vara uppbyggt på kristna värderingar, men där en stor del av befolkning är icke-religiösa? *Hur påverkar detta din syn på religion? Pratar du högt om din religion, eller försöker du undvika att berätta om din religiositet?*
9. Hur tycker du det är att vara kristen/muslim i dagens Sverige? Hur blir du bemött när du berättar att du är kristen/muslim? Känner du att andra tycker att du är annorlunda? Har du blivit utsatt för diskriminerande behandling på grund av din religion/tro?
10. Vilken roll tror du att religionen kommer att spela för dig i framtiden? Är det något du vill ge vidare till dina barn? Ja/nej varför?